

A Császár és a barlangok Velencéje

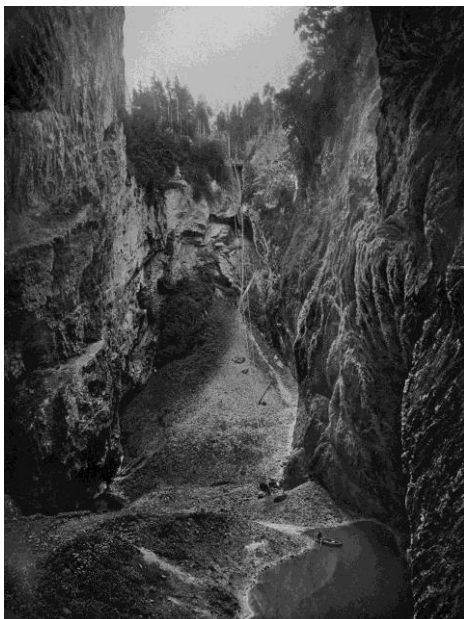
A Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Földtani Szakkönyvtárában található egy gyönyörű, 1911-ben megjelent könyv, amely a Morva-karsztot mutatja be. A könyvben részletes leírások és aprólékos metszetek találhatóak a terület akkor már ismert barlangjairól, azok kialakulásáról, feltárásukról, régészeti leleteikről. A könyvben több barlang részletes térképe is megtalálható. Itt, most a Császár-barlang korabeli térképét mutatjuk be.

A feltárás munkálatai a karszterület északi peremén levő Kulna-barlangnál

„A természet akadálytalanul építette csodálatos alkotásait, évszázadokon és évszázadokon át a Morva-karszt belsejében. Mély, fekete éjszaka takarta el ezeket a kincseket; csak a néha lehulló cseppek és a mélységből felhallatszó, föld alatti vízesések tompa üvöltése törte meg a fenséges csendet. Az embernek sokáig fogalma sem volt a föld alatti birodalomról. Nem tudta, milyen kitartóan koptatja a víz a kemény kőzetet, hogy alkotó ereje sikeresen versenyez romboló erejével, hogyan teremtett óriási kupolákat és feltűnő folyosókat, és hogyan díszíti számtalan fehér cseppkővel a mennyezetet és a falakat.” – ezzel a leírással kezdődik Karel Absolon 1911-ben megjelent, *Morva-karszt* című könyvének bevezetője. A szerző ugyan elfogult, de a Morva-karszt Csehország egyik legszebb és leglátogatottabb területe ma is.

Az alig 94 négyzetkilométeres terület Brnotól északra helyezkedik el és 1956 óta áll természetvédelmi oltalom alatt. A hegységet devon időszi tengeri mészsapból keletkezett mészkövek építik fel, melyeket több mint 1100 barlang és szakadék lyuggat át. A körülbelül 24 kilométer hosszú és 2–6 kilométer széles területen szinte valamennyi karsztjelenség megfigyelhető: sötét víznyelők, meredek falú kanyonok, barlangi patakok, karmezők, zsákvölgyek, vad bűvópatakok látványa fogadja az ide látogatókat. A barlangok közül, melyeket számos különlegesen szép cseppkőképződmény díszít, négy a nagyközönség számára is látogatható.

A Macocha-szakadék

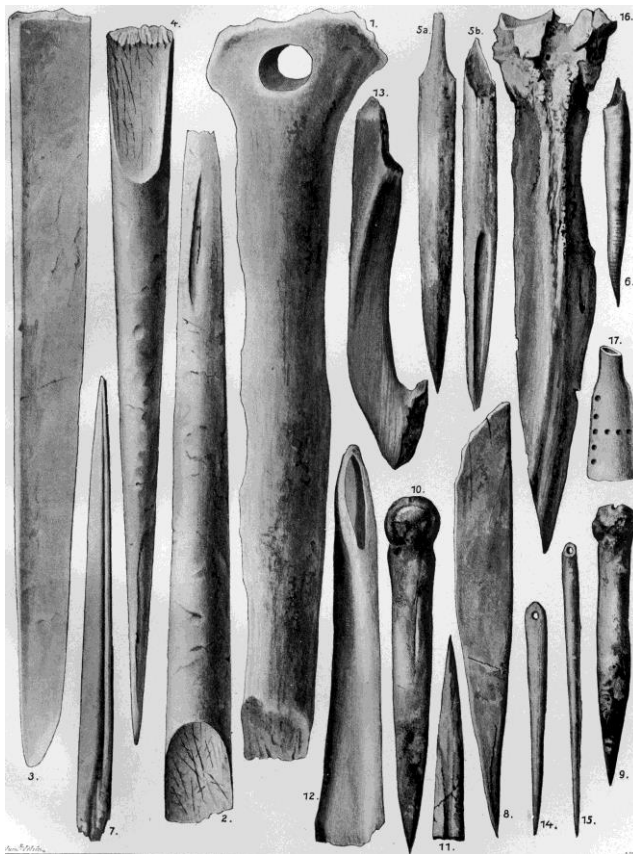
A terület leglátványosabb része a 138 méter mély *Macocha-szakadék*, amely a *Punkva-barlang* tetejének beszakadásával jött létre. Nevének eredete egy népszerű legendából származik, mely szerint a közelben található Vilémovice faluban élő fiút a mostohaanyja bedobta a szakadékba, ahol azonban egy ágon fennakadt és életben maradt. Visszatérve falujába, szétkürtölte, hogy mit tett vele a mostohája (cseh nyelven macecha), aki a megtorlástól való félelmében ezúttal magát vetette bele a szakadékba.

A Morva-karsztnak fontos szerepe van a barlangkutatás történetében, mivel a terület barlangjai a legkorábbi őskőkor óta, megszakítás nélkül lakottak voltak. A karsztjelenségekre vonatkozó első utalások ugyan nem tartoznak a legkorábbiak közé, de már 1575-ben közlemény

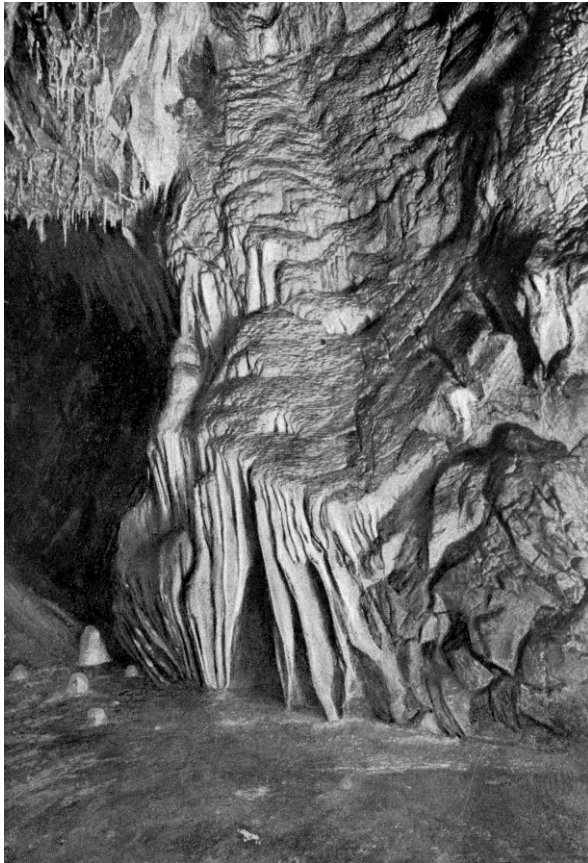
jelent meg Boskovice város önkormányzati könyvében a „folyóról és szakadékról” – azaz a *Punkva* folyóról és a Macocha-szakadékról, a Morva-karszt máig leglátogatottabb látnivalójáról. A karsztjelenségekkel kapcsolatos első információk a XVII. századból származnak, s Oswald Crolius 1608-ban említést tett a *Vypustek-barlang*ban talált csontokról.

A barlangok kialakulásának legkorábbi elméleteit Martin Alexander Vigsius 1663-ban megjelent munkájában, a *Valli Baptismi alias Kyriteinensis*-ben olvashatjuk. Ebben a vallási könyvben írta le a *Vokounka*- és a már említett Macocha-szakadék, valamint a *Vypustek*-barlang kialakulását és mindebben a víz szerepét. Később, Johannes Ferdinandus Hertod, Brno város orvosa szintén beszámolt a terület több barlangjáról, valamint a Macocha-szakadékról a *Tartaromastix Moraviae stb.* című orvosi munkájában, melyben megemlítette a „fossilis unikornist”, melynek csontjait gyógyszergyártásra használták!

A Morva-karszt rendszeres kutatása a XVIII. században kezdődött. Az első dokumentált ereszkedésre a Macochában, 1723. május 23-án került sor, amikor Lazarus Schopper, egy minorita testvér 138 méterre ereszkedett le. Barlangi sétájára elkísérte egy inas, Johannes Zouhard is. Az első tudományos megfigyelések Johannes Anton Nagel, császári matematikus nevéhez fűződnek, aki 1748 májusá-

Őskőkori tárgyak a Morva-karszt barlangjaiból

A „Vizesés”-nek nevezett hatalmas cseppkő

vetkező évben új termeket fedezett fel a Császár-barlangban. Ezzel kirajzolódott a föld alatti tavakkal tarkított, vízszintes barlangrendszer, amelynek teljes hossza 650 méter.

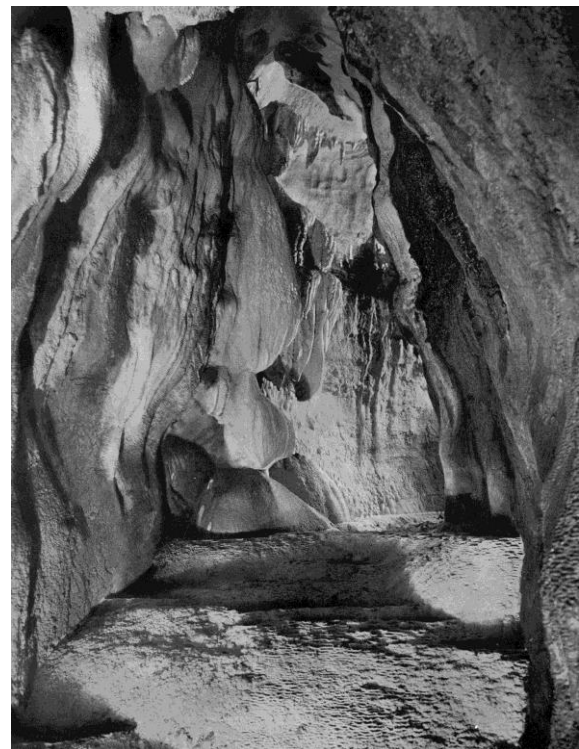
A térképen – melyet a járatokat is felfedező Absolon rajzolt – a Császár-barlang 1905 októberében ismert járatai láthatók. A lap tetején a barlang keresztmetszete tanulmányozható, az akkori vízállásnak megfelelő kiterjedésű tavakkal. Középen a barlang térképi vázlata, melynek bal felső sarkában a nyíl az északi (sever) irányt mutatja. A lap szélein pedig további keresztmetszeti képek láthatók, melyek pontos helyét mind a felső metszeten, mind a középső térképi vetületen feltüntette Absolon. A térkép színezése jól értelmezhető: zöld szín jelzi a völgy kontúrjait és a felszín egyes részeit, sárga a barlang száraz területeit és kék a vízzel elöntött részeket.

Josef Šamalík, egykori polgármester kezdeményezte 1929-ben, hogy a barlangot nyissák meg a nyilvánosság előtt, ami 1930 májusában, ün-

ban kutatta fel és írta le a barlangok egy részét, és rajzoltatta le azokat K. Beduzzival. Meglátogatta az alsóbb szinteket is, melyekről azt mondta, hogy „a legcsúnyább barlang, amit valaha ismert”. Schopper és Nagel munkája a XIX. századig ismeretlen maradt.

A térképen is látható barlang, a *Jeskyně Císařská* – azaz Császár-barlang – az *Ostrov*-völgyben található. Johannes Anton Nagel, a felfedezője 1748-ban végezte itt az első felméréseket. A kutatások iránt erősen érdeklődött egy helyi birtokos, gróf Hugo František Salm is, aki 1804-ben kivilágította a barlangot – így mutatta meg azt I. Ferenc császárnak és Mária Terézia császárnőnek. A barlang ekkor kapta a „Császár” nevet.

A barlang további feltárását Karel Absolon végezte. Absolon cseh régész, geográfus, paleontológus és barlangkutató volt, aki már egyetemi tanulmányai alatt elkezdte kutatni a Morva-karszt barlangjait. 1904-ben és a kö-

Cseppkőzuhatagok és -teraszok a Rasovna-barlang egyik felső járatában

nepélyes keretek között meg is történt. Már az akkori barlangtúra egy szakasza is „hajókirándulás” volt a föld alatt. Valószínűleg csónakkal járhatták be korábban is, erre utal a térképen is látható kis csónak kontúrja az V. jelzetű tapon. Az akkori helytörténeti kiállításnak már része volt egy régészeti tárlat, amely a barlangban talált őskori embertelepek leleteit mutatta be. A barlang egy részét 1997 óta gyermekkórházként használják.

A Punkva-cseppkőbarlang és a Macocha-szakadék a magyar költészet kedvelőinek is ismerős lehet: 1933-ban *Szabó Lőrinc* is bejárta a Morva-karsztot. Az utazó költő később így írt erről visszaemlékezésében, a *Huszonöt évben*: „*Brünn mellett csodaszép volt a föld alatti zegzugos és óriási Macocha-cseppkőbarlang, amely a barlangok Velencéje, és amelyben csónakon és gyalog kell közlekedni, és fantasztikusak a mélyen a vízbe rejtett villanylámpák fényhatásai. Mindenkinek ajánlom, hogy ezt a világszerte nem ismert, páratlan cseh nevezetességet tekintse meg, ha Brünnbe megy.*”

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2021/38. számában.)